

Nefndasvið Alþingis
Atvinnuveganefnd
b/t. nefndarritara
Austurstræti 8-10
101 Reykjavík



Reykjavík, 28. nóvember 2018

Efni: Frumvarp um breytingu á búvörulögum, nr. 99/1993 og búnaðarlögum, nr. 70/1998 (verðlagsnefnd búvara, undanþágur frá ákvæðum samkeppnislaga, verðjöfnunargjald o.fl.) (Mál nr. 17)

Viðskiptaráð Íslands þakkar fyrir tækifærið til að koma sjónarmiðum um frumvarpið á framfæri. Með frumvarpinu er lagt til að sérregla búvörulaga sem gildir um mjólkuriðnaðinn verði afnumin og um leið dregið úr afskiptum ríkisvaldsins af verðlagningu, framleiðslu og vinnslu búvara, meðal annars með því að leggja niður verðlagsnefnd búvara. Markmið frumvarpsins er að auka frelsi og sjálfstæði framleiðanda búvara til markaðssetningar á afurðum sínum á innlendum og erlendum mörkuðum. Viðskiptaráð styður eindregið að frumvarpið nái fram að ganga og vill í því sambandi koma eftirfarandi athugasemdum á framfæri:

- Markaðir, ekki opinberar nefndir, eiga að ráða verðlagningu á vöru
- Samkeppni og frjáls viðskipti stuðla að bættum lífskjörum og hvetur Viðskiptaráð því til þess hið opinbera opni fyrir aukna samkeppni og frjáls viðskipti í landbúnaði
- Engin haldbær rök standa fyrir því að mjólkuriðnaðurinn eigi að vera, ólíkt öllum öðrum atvinnugreinum á Íslandi, undanþeginn samkeppnislögum

Samkeppni og frjáls viðskipti stuðla að bættum lífskjörum

Viðskiptaráð hefur löngum talað fyrir mikilvægi frjálsra viðskipta og samkeppni, þar með talið í landbúnaði, og fagnar því að fyrir liggi frumvarp sem stuðlar að hvoru tveggja. Viðskiptaráð telur að frjáls viðskipti og samkeppni auki samkeppnishæfni Íslands á alþjóðlegum grundvelli og bæti lífskjör almennings. Landbúnaður er þar engin undantekning enda telur ráðið að tími sé kominn til að ráðast í heildarendurskoðun á landbúnaðarkerfinu.

Við stefnumótun í íslenskum landbúnaði ættu markmið eins og frjáls samkeppni, aukin verðmætasköpun & framleiðni og hagsæld almennings að vera okkar ær og kýr. Með slík markmið að leiðarljósi er hægt að innleiða breytingar sem eru í allra þágu: í þágu neytenda í formi aukinnar fjölbreytni og lægra vöruverðs en einnig í þágu framleiðanda í formi aukins atvinnufrelsis og nýrra vaxtartækifæra. Núverandi fyrirkomulag er hvorki til þess fallið að auka samkeppnishæfni íslensks landbúnaðar né lækka vöruverð, heldur hafa kraftar samkeppninnar verið bældir, með tilheyrandi tapi samfélagsins.

Markaðurinn ákveði verð, ekki ríkið

Viðskiptaráð styður því tillögur þess efnis að verðlagsnefnd búvara og framkvæmdanefnd búvörusamninga verði lagðar niður, enda á það að vera markaðarins að ákveða verð, ekki ríkisins. Almennt má segja að afskipti hins opinbera af mörkuðum hafi í för með sér allratap og gildir einu hvort um niðurgreiðslur, skatta, magnstýringu eða verðstýringu sé að ræða.

Í undantekningartilfellum þegar um ótvíræða og víðtæka markaðsbresti er að ræða kann þó að vera skynsamlegt að hið opinbera hafi afskipti af verðmyndun á markaði. Að mati Viðskiptaráðs eru þær forsendur ekki fyrir hendi við framleiðslu landbúnaðarafurða frekar en í annarri matvælaframleiðslu. Í öllu falli er bein verðstýring óheppileg til þess að leiðrétta slíka markaðsbresti.

Lærum af því sem vel er gert

Að mati Viðskiptaráðs þarf að horfa á landbúnaðinn eins og hverja aðra atvinnugrein. Á þeim nótum telur ráðið að draga megi lærdóm af nýsjálensku leiðinni, sem Viðskiptaráð fjallaði ítarlega um í skoðun sinni *Rof í landbúnaði*.¹ Nýsjálandingum hefur tekist að láta landbúnað blómstra, án mikilla ríkisafskipta, í þrjá áratugi. Talsverð framþróun hefur orðið í greininni, framleiðni hefur aukist og tekjur bænda hafa jafnframt aukist.

Með frumvarpinu sem hér er til umræðu er stigið mikilvægt skref tekið í þá átt að skapa umhverfi sem leyfir bændum að taka ákvarðanir á eðlilegum viðskiptalegum forsendum, sem Viðskiptaráð styður heilshugar. Auk þess telur ráðið það framfaraskref að jarðræktarstuðningi sé gert hærra undir höfði, en ráðið er fylgjandi því að ríkið stýri ekki af því hvað nákvæmlega bændur framleiða, en hvetji þess í stað til ræktunar og hagkvæmrar landnýtingar.

Samkeppnishömlur mjólkuriðnaðarins

Með frumvarpinu er að auki lagt til að veigamiklar undanþágur frá samkeppnislögum fyrir mjólkuriðnaðinn verði afnumdar. Viðskiptaráð tekur undir þá tillögu frumvarpsins enda er heilbrigð samkeppni grundvöllur framfara í atvinnulífinu. Samkeppni knýr fyrirtæki til að bregðist við breytingum, leiti nýrra leiða til að gera betur en aðrir til að standast samkeppnina og stunda öflugna nýsköpun. Þannig leggur samkeppni grunn að hagvexti og efnahagslegum lífskjörum almennings í landinu.

Að mati Viðskiptaráðs er því bjarnargreiði við landbúnað að hluti hans skuli vera undanþeginn samkeppnislögum og telur ráðið engin haldbær rök fyrir slíkum undanþágum. Frá því að undanþágurnar tóku gildi árið 2004 hefur mikil samþjöppun átt sér stað á markaði með mjólkurvörur, en Samkeppniseftirlitið hefur ítrekað bent á skaðlegu eiginleika þess sem og áhrif búvörulaga á samkeppni á þessum markaði.

Til að réttlæta núverandi fyrirkomulagi hefur einna helst verði bent á rök sem snúa að ávinningi neytenda af stærðarhagkvæmni við framleiðslu og dreifingu. Það er rétt að draga má úr kostnaði með því að byggja ekki upp mörg fjármagnsfrek dreifikerfi á jafnlitlum markaði og sá íslensku er. Þessi röksemd á aftur á móti við um ýmsa aðra markaði hérlendis, til að mynda fjarskiptakerfi, póstdreifingu og almenna flutninga. Með hliðsjón af því væri nærtækara að meta ávinning þess að greitt yrði fyrir samnýtingu fyrirtækja á fjármagnsfrekari hluta virðisikeðu þeirra. Slíkt fyrirkomulag þekkist meðal annars hjá dreifingar- og birgðahaldshluta olíufélaganna hér á landi. Við mótun slíks fyrirkomulags er mikilvægt að tryggja að virk samkeppni um viðskiptavinum ríki áfram og ekki verði komið í veg fyrir aðgengi nýrra aðila.

Með núverandi fyrirkomulagi styður lagaumhverfið ekki við hagsmuni heildarinnar. Mikilvægt er að virkri samkeppni verði komið á mjólkurvörumarkaðinn og að á því sviði verði, líkt og með aðra starfsemi hér á landi, veitt samkeppnislegt aðhald með því að vera undiropið ákvæðum samkeppnislaga.

¹ <https://medium.com/@vidskiptarad/rof-%C3%AD-landb%C3%BAna%C3%B0i-st%C3%ADgum-skrefi%C3%B0-til-fulls-b5ea9562e926>

Meira þarf til: Tollvernd hækkar verð og dregur úr vöruframboði

Þá ber að hafa í huga að takmarkanir eru í gildi á innflutningi mjólkurvara ásamt háum tollum. Viðskiptaráð hefur áður fjallað um nauðsynlegar breytingar á íslenska landbúnaðarkerfinu og hefur ráðið meðal annars bent á að tollvernd hér á landi sé einna mest á mjólkurafurðum.² Fyrirtæki á mjólkurvörumarkaði búa því ekki við alþjóðlegt samkeppnisaðhald líkt og félög í flestum öðrum atvinnugreinum hérlendis.

Vísbendingar eru um að þessi skortur á samkeppnisaðhaldi í mjólkuriðnaði hafi leitt til sóunar. Framleiðni mjólkurframleiðslu er um 20% lægri en á öðrum Norðurlöndum og hefur verið svo um langt skeið.³ Það þýðir hærri framleiðslukostnað við mjólkurframleiðslu og þar með sóun á þjóðhagslegum verðmætum. Viðskiptaráð telur því einnig mikilvægt að afnema innflutningstolla.

Umgjörð landbúnaðar þarf að hvetja til hagræðingar og aukinnar samkeppni innan greinarinnar. Þannig nýta bændur sem best þau gæði og sérstöðu sem land þeirra hefur upp á að bjóða. Með auknu athafnafrelsi bænda, bættu aðgengi að erlendum mörkuðum, einföldun kerfisins og regluverki sem styður nýsköpun skapast aðstæður til að grípa þau sóknarfæri sem í landbúnaði finnast.

Viðskiptaráð hvetur til að frumvarpið verði samþykkt en kallar jafnframt eftir því að farið verði í heildstæða vinnu við endurskoðun landbúnaðarkerfisins. Að lokum áskilur Viðskiptaráð sér rétt til að koma fram frekari athugasemdum á síðari stigum.

Virðingarfyllst,



Gunnar Dofri Ólafsson

Lögfræðingur Viðskiptaráðs Íslands

² Skoðun Viðskiptaráðs: Hverjar eru okkar ær og kýr?

https://vi.is/%C3%BAtg%C3%A1fa/skodanir/skodun_aer_og_kyr.pdf

³ FAO Stat: <http://www.fao.org/faostat/en/#data/QL>